

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ SOFT SKILLS У ПРОЦЕСІ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Козлова Інна Миколаївна,

кандидат економічних наук, доцент
кафедри менеджменту, логістики та
інновацій Харківського
національного економічного
університету імені Семена Кузнеця

***Ключові слова:** внутрішня мотивація; гнучкі уміння; компетентнісний підхід; освітня діяльність; особистісно орієнтований підхід; саморегуляція; самоефективність; соціальна взаємодія; soft skills.*

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку освіти пов'язаний із переходом до компетентнісної парадигми, що передбачає формування у здобувачів освіти не лише предметних знань, а й універсальних умінь, необхідних для ефективної діяльності в умовах соціальних і професійних змін. У цьому контексті особливої актуальності набуває розвиток soft skills як комплексу надпредметних компетентностей, що визначають здатність до комунікації, співпраці, саморегуляції та відповідального прийняття рішень.

Попри зростання суспільного запиту на формування гнучких умінь, їх розвиток в освітньому процесі часто має фрагментарний характер і недостатнє теоретико-методологічне обґрунтування. Це зумовлює необхідність системного осмислення психолого-педагогічних засад розвитку soft skills та визначення умов їх ефективного формування у здобувачів освіти.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика розвитку soft skills активно досліджується в міжнародному та українському науковому просторі. У документах ЄС та OECD наголошується на важливості формування соціальних, особистісних і громадянських компетентностей як складових навчання впродовж життя [1; 2]. У психологічному вимірі суттєвими є положення теорії самодетермінації, що розкривають роль внутрішньої мотивації у формуванні саморегуляції та відповідальної поведінки [3]. В українській педагогіці проблема розвитку надпредметних умінь осмислюється в межах особистісно орієнтованого та компетентнісного підходів, де акцент робиться на становленні суб'єктності та здатності діяти в реальних життєвих ситуаціях [4; 5]. Разом з тим потребує подальшого узагальнення питання психолого-педагогічних механізмів системного розвитку soft skills у процесі освітньої діяльності.

Мета публікації: здійснення теоретичного аналізу психолого-педагогічних підходів до розвитку soft skills у процесі освітньої діяльності, а також визначення ключових умов і механізмів їх системного формування у здобувачів освіти.

Виклад основного матеріалу. Розвиток soft skills у процесі освітньої діяльності доцільно розглядати як цілеспрямований і системний процес формування надпредметних умінь, що забезпечують ефективну соціальну взаємодію, саморегуляцію та адаптацію особистості до змінних умов середовища. У межах компетентнісної парадигми ці уміння виступають складовою ключових компетентностей і розглядаються як інтегративний результат навчання, що поєднує когнітивний, мотиваційний і поведінковий компоненти [1; 2]. Такий підхід передбачає розуміння результатів освіти не лише як сукупності засвоєних знань, а як здатності особистості діяти відповідально, усвідомлено та ефективно у складних життєвих ситуаціях.

Важливо підкреслити, що soft skills мають міждисциплінарний характер і не можуть формуватися ізольовано від предметного змісту навчання. Вони розвиваються у процесі виконання різноманітних навчальних завдань, що вимагають співпраці, аналізу

інформації, аргументації позиції та прийняття рішень. Саме тому інтеграція гнучких умінь у структуру навчальних дисциплін є необхідною умовою їх системного розвитку.

Психологічною основою розвитку гнучких умінь є положення про активну суб'єктну позицію здобувача освіти у процесі пізнання. Формування комунікативних, кооперативних і рефлексивних умінь відбувається передусім у соціальній взаємодії, де особистість засвоює моделі поведінки через спільну діяльність і діалог, що відповідає положенням сучасних освітніх концепцій щодо компетентнісного результату навчання [2]. Саме включення в колективну діяльність створює умови для розвитку відповідальності, толерантності до різних точок зору та здатності до конструктивного розв'язання проблем.

Соціальна взаємодія виконує не лише функцію обміну інформацією, а й виступає механізмом розвитку емоційної та соціальної компетентності. У процесі спільної діяльності здобувач освіти вчиться регулювати власну поведінку, враховувати позиції інших, знаходити компромісні рішення. Такий досвід сприяє формуванню емпатії, комунікативної культури та навичок конструктивного діалогу, що є складовими *soft skills*. Вагомим чинником розвитку *soft skills* є мотиваційна складова освітнього процесу. Підтримка внутрішньої мотивації, створення ситуацій успіху та надання можливості самостійного вибору сприяють формуванню відповідальності, ініціативності та наполегливості. Теоретичним підґрунтям такого підходу є положення теорії самодетермінації, відповідно до якої задоволення потреб автономії, компетентності та пов'язаності забезпечує якісний розвиток особистості та її здатність до саморегуляції [3]. За умови, коли здобувач освіти усвідомлює значущість власної діяльності та має можливість впливати на її організацію, підвищується рівень його залученості та відповідальності. Не менш значущим є формування самоефективності – віри особистості у власну здатність досягати поставлених цілей. Досвід подолання труднощів, підтримка з боку викладача та позитивний зворотний зв'язок сприяють розвитку впевненості у власних можливостях, що, у свою чергу, підсилює готовність до активної участі у спільній діяльності та прийняття рішень. Таким чином, мотиваційний компонент є важливою передумовою становлення гнучких умінь. Суттєве значення має формування саморегуляції як здатності планувати діяльність, визначати цілі, контролювати емоційні стани та оцінювати результати власної роботи. У межах компетентнісного підходу саморегуляція розглядається як умова реалізації ключових компетентностей у практичній діяльності [5]. Рефлексивні практики, ведення навчальних щоденників, самооцінювання та формувальне оцінювання дозволяють здобувачам освіти усвідомлювати власний поступ і коригувати стратегії діяльності. У такий спосіб *soft skills* поступово трансформуються у внутрішні механізми самоконтролю та саморозвитку.

Педагогічні умови розвитку *soft skills* передбачають використання діяльнісних і інтерактивних технологій навчання. Проєктна діяльність, групова робота, дискусії та проблемно-орієнтовані завдання сприяють розвитку умінь співпраці, аргументації та прийняття спільних рішень. Участь у таких формах роботи формує навички лідерства, відповідального розподілу ролей і взаємної підтримки. Такий підхід узгоджується з положеннями особистісно орієнтованого виховання, що передбачає розвиток суб'єктності здобувача освіти та його активної позиції у навчальному процесі [4].

Не менш важливим є створення безпечного та підтримувального освітнього середовища, заснованого на принципах довіри, взаємоповаги та партнерства. Саме в такому середовищі здобувач освіти набуває досвіду конструктивної комунікації, соціальної відповідальності та самостійності, що відповідає сучасним підходам до формування ключових компетентностей упродовж життя [1; 2]. Позитивний

психологічний клімат знижує рівень тривожності, підвищує відкритість до співпраці та стимулює розвиток емоційної зрілості.

Особливої актуальності розвиток soft skills набуває в умовах цифровізації освіти. Цифрове освітнє середовище створює нові можливості для співпраці, комунікації та самостійного навчання, водночас висуваючи підвищені вимоги до саморегуляції, інформаційної культури та відповідальної поведінки в онлайн-просторі. Використання платформ дистанційного та змішаного навчання, інструментів спільної роботи, цифрових проєктів сприяє формуванню навичок командної взаємодії, критичного аналізу інформації та ефективного управління власним навчальним часом. У цифровому середовищі здобувач освіти набуває досвіду мережевої комунікації, що розширює його соціальний простір і водночас потребує розвитку цифрової етики, самодисципліни та відповідальності. Отже, цифровізація освіти виступає не лише технологічним інструментом, а й важливим чинником розвитку гнучких умінь.

Таким чином, розвиток soft skills у процесі освітньої діяльності є результатом поєднання психологічних механізмів мотивації та саморегуляції [3] з педагогічними принципами особистісної орієнтації та компетентнісного підходу [4; 5]. Системна організація цих процесів забезпечує формування в здобувачів освіти здатності до ефективної взаємодії, відповідального прийняття рішень та професійної адаптації.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Розвиток soft skills у процесі освітньої діяльності є комплексним психолого-педагогічним процесом, що базується на соціальній взаємодії, внутрішній мотивації та саморегуляції особистості. Гнучкі уміння виступають складником ключових компетентностей і забезпечують здатність до ефективної комунікації, співпраці та відповідального прийняття рішень. Їх формування потребує системного використання діяльнісних та інтерактивних технологій навчання, створення підтримувального освітнього середовища та розвитку рефлексивних практик. Реалізація зазначених умов сприяє становленню автономної, соціально відповідальної та професійно мобільної особистості.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробленням валідних методик діагностики рівня сформованості soft skills у здобувачів освіти різних освітніх рівнів, а також із вивченням ефективності конкретних педагогічних технологій щодо розвитку гнучких умінь у контексті цифровізації та змішаного навчання. Актуальним є також емпіричне дослідження взаємозв'язку між рівнем сформованості soft skills та академічною і професійною успішністю.

Список використаних джерел

1. Council Recommendation (EU) 2018/C 189/01 of 22 May 2018 on key competences for lifelong learning. *Official Journal of the European Union*. 2018. С 189.
2. OECD Learning Compass 2030 : concept note. Paris : OECD Publishing, 2019. URL: <https://www.oecd.org/education/2030-project/>
3. Ryan R. M., Deci E. L. Self-Determination Theory and the Facilitation of Intrinsic Motivation, Social Development, and Well-Being. *American Psychologist*. 2000. Vol. 55, № 1. P. 68–78.
4. Бех І. Д. Особистісно орієнтоване виховання: теоретико-методологічні засади. Київ: Либідь, 2003. 280 с.
5. Савченко О. Я. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: теоретико-методологічні аспекти. Київ: Педагогічна думка, 2016. 288 с.